

guido lauwaert

Alvorens  
alles vervaagt

m e m o i r e s

Houtekiet  
Antwerpen / Utrecht

# Inhoud

- 9 Aan de lezer

## Voorgeschiedenis

- 13 Vader  
23 Moeder  
33 Collaboratie

## Mechelse jaren

- 49 Colomawijk  
69 Otterbeek  
84 Eerste leermeester  
94 Van leerling tot leerjongen  
103 Vlucht naar Antwerpen

## Antwerpse jaren

- 131 Van parochiezaal naar Sportpaleis  
149 Van KAZUNO tot Shaffy Theater Antwerpen  
155 Het Antwerps debacle  
159 De ontdekking van de poëzie

## Brusselse jaren

- 169 Onderdak bij de Brusselse Jeugdraad
- 194 Slopende dagen
- 202 Eerste Nacht van de Poëzie
- 218 Tibet & Everest

## Zwerversjaren

- 233 Eerste landing in Gent
- 240 Naar Kortrijk
- 255 Aanloop naar de Tweede Nacht van de Poëzie
- 264 Tweede Nacht van de Poëzie
- 275 Tweede landing in Gent
- 283 Van Poëziewinkel naar Poëziecentrum
- 299 Derde Nacht van de Poëzie
- 312 Van mesthoop naar podium
- 328 Reis naar het einde van de nacht
- 335 Mijn tweede leermeester
- 356 De Bron, een communetheater
- 369 Hotel des Artistes
- 376 De vierde Nacht van de Poëzie
  
- 399 Dankbetuiging

*voor Joyce*

*Sous les ponts de Paris  
Lorsque descend la nuit,  
Tout's sort's de gueux se faufilent en cachette  
Et sont heureux d'trouver une couchette  
Hôtel du courant d'air,  
Où l'on ne paye pas cher,  
L'parfum et l'eau c'est pour rien, mon marquis  
Sous les ponts de Paris.*

LUCIENNE DELYLE

*Om mijn verhaal aan het papier toe te vertrouwen heb ik – los van sterke en heldere herinneringen – kunnen gebruikmaken van een grote hoeveelheid bronnen. Materialen uit mijn verleden, aantekeningen, verklaringen van diverse getuigen, maar ook veel gesprekken met familieleden, vrienden en relaties die mij hebben gesteund in alles wat ik heb opgeschreven. Zij hebben verschillende situaties en fases van mijn leven meegemaakt en kunnen bevestigen hoe mijn leven is verlopen. Dit is mijn verhaal, zoals ik het beleefd heb.*



## Aan de lezer

Eigenlijk is het idioot, je memoires schrijven. Het lijkt wel of je verkikkerd bent op jezelf en wat je gedaan hebt de moeite waard vindt om te vertellen en voor de geschiedenis te bewaren. De enige verontschuldiging dat ik het doe, is dat ik om geld verlegen zit. Bezit zegt me niets en rijk wil ik allerm minst worden, maar in de ruim zeventig jaar van mijn bestaan heb ik een zekere status en stijl opgebouwd en die zou ik graag tot mijn dood aanhouden. Alles wat ik heb bereikt, is het werk van mij alleen. Natuurlijk zijn er mensen die me moreel gesteund en financieel geholpen hebben. Maar, de basis van mijn wezen zoals die nu is, komt uit een koppig streven om de nieuwsgierigheid te bevredigen en een zinnig leven te leiden. In de artistieke en literaire wereld waarop ik van kindsbeen af verlekkerd was. Op mijn manier, zo is het geweest. Vaak tegen beter weten in van verwanten, vrienden en idioten. Tot de laatste categorie reken ik moraalridders, marktgerichte wetenschappers, journalisten, connaisseurs, kortom al de mensen die het menen beter te weten. Tevens wil ik één zaak duidelijk stellen: ik ben geen schrijver, geen literator in de zuivere zin van het woord en ik wil het ook niet zijn. Schoorvoetend ben ik aan het schrijven van mijn memoires begonnen en de bedoeling was en is nog steeds mezelf niet fraaier voor te stellen dan ik ben. Wat er gebeurd is niet met guirlandes en idyllische taferelen behangen. Tijdens het lezen van de memoires van anderen bekruipt mij vaak het gevoel dat de schrijver een verdedigingsrede houdt en er allerlei zaken bij betreft die weinig ter zake doen en erbij gesleurd zijn om het egocentrisme te camoufleren. Terwijl dat bij mij pertinent niet het geval is. Nog maar de overweging dat ik de zuiver literaire toer op zou willen gaan, bezorgt mij braakneiging. Daar begin ik dus niet aan, hoewel ook ik bij momenten aan een zielsontleding zal doen. Erg is dat niet, zolang het de ruggengraat er niet van vormt. Waarschijnlijk is het zelfs nodig, ter verduidelijking, en om mezelf alert te houden.

Veel leesplezier.





DEEL 1

Voor-  
geschiedenis



## Vader

Kijk, zo is het begonnen.

Mijn vader is afkomstig van Oost-Vlaanderen, mijn moeder van West-Vlaanderen. Cyriel Lauwaert werd geboren op 5 mei 1916 in Lessen. Veel valt over dat stadje niet te vertellen. De verfranste gemeente staat bekend om haar porfiergroeven en een historisch gasthuis dat nu een museum is. Wielrenner Claude Criquelion is er geboren, evenals professor Romaanse talen Pierre Groult en René Magritte, de surrealist. Op jonge leeftijd is het driekoppig gezin naar Geraardsbergen verhuisd, de stad van krakelingen en tonnekensbrand, en vooral van de beroemde mattentaart, met een door de Europese Gemeenschap beschermde status. Ik weet dus waar ze de smakelijkste mattentaart bereiden. Niet in de Oost-Vlaamse geuzenstad, maar in het aangrenzend gehucht Vloesberg, gefuseerd in 1962 met de faciliteitengemeente Flobecq.

In Geraardsbergen, de stad met een bronzen beeldje van Manneke Pis, en de bij wielertoeristen bekendstaande Muur werd mijn grootvader langs vaderskant uitbater van de krantenkiosk in het station. Hij dronk de klok rond, zo werd verteld.

Het mag verbazing heten dat de kiosk 's morgens om zes uur openging, als de mannen vanuit de duisternis kwamen en naar hun werk gingen, zes werkdagen per week. Zijn vrouw, grootmoeder langs vaderskant, was in mijn ogen een feeks. Haar voornaamste verzet was roddelen en burens pesten, vooral vrouwen moesten het ontgelden. Een moedergevoel had ze niet; ik denk dat ze niet eens wist dat zoiets bestond.

Het drankprobleem van de vader en het pestgedrag van de moeder zijn de redenen dat drie tantes mijn vader al op jonge leeftijd onder hun hoede namen. Ze waren weliswaar getrouwd maar kinderloos. Twee woonden in Brussel en de jongste, Philomene, in een rijhuis, een werkmanswoning van de Papiermolenstraat aan de achterzijde van het station. Een volmaakte volksbuurt bestond er niet.

Philomene was getrouwd met Edmond Verleyen. Een kleine man en

graatmager. Hij werkte als stoker in de plaatselijke gasfabriek. Door die fabriek met een paar enorme gastanks die rezen en daalden in een ronde, stalen constructie, werd de buurt *de Gas*, genoemd. Parrain, zoals grootoom Edmond liefst aangesproken werd, was een ingoede kerel. Hij speelde met de duiven, kweekte kippen en konijnen, had afwisselend een schaap of een geit, onderhield twee moestuintjes en sprak zelden. De moestuintjes werden bemest met uitwerpselen uit de eigen beerput en die van de buren. De beerput was onder een wc van planken met op het zitvlak een houten deksel, tegen de stank. De drollen plonsden in de drek. Als de bovenlaag, de gier, tegen je billen kletste wist je dat de wc moest geruimd worden. Je kont moest je afvegen met stukjes krantenpapier. Elke zondagavond knipte marraine de kranten van de voorbije week in vierkante stukjes, net groot genoeg om je handen proper te houden. Ze prikte de hele zwik aan een s-haak. Hij kwam terecht aan een spijker waar je makkelijk bij kon. Zijzelf ging enkel naar dit toilet voor haar grote behoefte. Voor haar kleine tilde ze haar jurk en onderrok op, ging wijdbeens over een afvoerputje staan en liet haar water lopen. Er zat meer druk op dan op de stadskraan.

Mijn oudere broer Michel en ik gingen in onze kindertijd tijdens de vakanties logeren bij marraine en parrain. Het was een volksbuurt en elke volksbuurt die zich respecteert heeft een jeugdbende. Om de paar dagen werd er flink gevochten. Het doel was de verovering van een ruïne, aan het eind van de straat, een gebombardeerde papierfabriek met half ondergelopen kelders en kamers waar mensen hun groot huisvuil dropten, gangen vol gruis en verzakte balken en centraal in de ruïne, een toren. Voor ons, tien- à twaalfjarigen was de ruïne zeer hoog. In werkelijkheid, ik ben later gaan kijken, haalde hij geen twee meter. Ik kon eroverheen kijken. De wapens van de jeugdbendes waren slingers en stokken. De bende van *de Gas* heeft zelden de aftocht geblazen, en al helemaal niet als mijn broer en ik meevochten. Telkens als ik de jeugdfilm *Le ballon rouge* van de Franse cineast Albert Lamorisse bekijk, wat om de paar jaar wel eens gebeurt, herinner ik mij de buurtgevechten.

Michel en ik sliepen in de voorkamer op de eerste verdieping in een tweepersoonsbed met harde veren en een matras van stro. Op zaterdagochtend werd de matras opgeschud om niet hard te worden. 's Ochtends werden we gewekt door het getoeter van de mazouttram. Hij tufte onder ons raam op weg naar of komende van Flobecq-Vloesberg. Op vrijdag was

er nog een extra wekker: de kolenmarchand die naast kolen ook mosselen en caracoles verkocht. Ze lagen hoog gestapeld in zakken op zijn paardenkar. Hij riep de vrouwen het huis uit, met een ratel: ‘Mosselen! Verse mosselen!’ Met een kolenschep vulde hij de potten die de vrouwen hadden meegebracht. Wegen deed hij niet. Hij wist precies welk gewicht aan mosselen in een pot ging.

Zodra we ons aan de pomp hadden gewassen in een gang naar de binnenkoer, mochten mijn broer en ik eieren rapen in het kippenhok. Ons ontbijt bestond uit een flinke schel boerenbrood besmeerd met een dikke laag boter, gebakken eieren en spek. Deze stevige kost werd weggespoeld met een mengeling van koffie en melk. We kregen zoveel eieren en spek te eten dat we er zweren van kregen. Ons aangezicht was bedekt met puisten. Tot groot ongenoegen van mijn moeder. Wat ze ook zei, Philomene schudde het hoofd. Ze zei dat we sterke jongens moesten worden en dat haar ontbijt daar het beste middel voor was.

Eenmaal in het jaar, vroeg in de ochtend, terwijl wij die stevige kost buffelden, tjokte Edmond met een kruiwagen waarop een ton stond gevuld met beer van de achtertuin dóór de woonvertrekken naar de voordeur, tot bij zijn volkstuintjes, waar de inhoud in de geulen van de groenteperken gegoten werd. De ton was zo boordevol dat de smurrie over de rand golfde en voor onze neus uiteenspatte op de vloer. Marraine volgde hem met emmer en dweil en ruimde, foeterend en scheldend, de drek op. Tussen twee passages door sneed ze – na met een broodmes een kruis gemaakt te hebben op de korst – boterhammen van een immens groot boerenbrood dat ze tegen de borst gedrukt hield. Ze smeerde een dikke laag boter op de boterham en gooide die met een zwier op ons bord, allemaal zonder haar handen te wassen. Wij moesten melk drinken van de geit die parrain in een hoek van de moestuin kweekte, of karnemelk. Marraine was zelf verslaafd aan koffie. De hele dag stonden er een moor en een koffiekant op de gloeiende buiskachel. Was het peil flink gedaald, dan gooide ze wat koffie Jacqmotte in een zak en goot er kokend water op. De koffiezak was gemaakt van een oude nylosok.

In *Het Belgisch labyrint* heeft Geert van Istendael het over de Vlaamse lintbebouwing en focust hij op de koterij, de gewoonte van Vlamingen om achter hun huis een kot te bouwen en achter dat kot een tweede kot en als er nog plaats is, een derde en daarbovenop een vierde. In een wedstrijd om

het hoogste aantal koten, hadden marraine en parrain met voorsprong de eerste prijs weggekaapt. Het vierde hok had zelfs een etage. Daar lagen de balen winterhooi en stro voor de matrassen opgestapeld. We verstopten er ons als marraine foeterend naar ons zocht, wanneer er burens hadden geklaagd over onze rooftocht in hun volkstuintjes.

Naast een geit waren er jaren dat parrain een paar schapen had. Ook hen zie ik nog door het huis trekken op weg naar een wei, met marraine erachteraan, gewapend met emmer en dweil.

De zaterdag nam het middageten nam parrain ons mee naar het achterhuis, waar hij konijnen kweekte. We mochten een exemplaar kiezen. Dat was een terdoodveroordeling. Het werd dan geslacht en opgehangen aan een kram in de muur. Het vlees werd de dag daarop geserveerd met aardappelen en appelmoes. Het vel van het konijn mochten we verkopen aan een ijzermarchand in de buurt. De opbrengst was ons eerste zakgeld, waarmee we een frisdrank en een ticket voor de middagvoorstelling van de cinema Vooruit op de Grote Markt kochten. Zowat alle oude westerns heb ik zo tijdens mijn vakanties in Geraardsbergen gezien. De film die de meeste indruk op me heeft gemaakt, was *The Broken Arrow* uit 1950. Hij bereikte Geraardsbergen in 1953. Het is de eerste cowboyfilm waarin de indianen worden neergezet als gewone mensen en niet als een stel bloed-dorstige wilden.

Waren er geen slachtrijpe konijnen, dan mochten mijn broer en ik achter een kip aangaan, al gebeurde het dat een gevangen kip aan de valbijl ontsnapte omdat ze nog goed legde. Zodra de juiste keuze gemaakt was, greep parrain de kip, legde haar op het kapblok en daar viel de bijl. Wij keken zwijgend toe hoe marraine de kip pluimde terwijl ze scabreuze liedjes zong. We hadden het pas jaren later door, toen we zelf geslachtsrijp waren.

Zingen, zingen, zagen  
 De meisjes zitten in d'hagen  
 De jongens zitten op 't dak  
 met nen dikke steen in hunne zak

Het eerste hok, palend aan de keuken – een overdekte binnenkoer – was het washok. Wasmachines, daar had men aan *de Gas* al van gehoord, nog geen enkel gezin had er een. Net als de stofzuiger arriveerden ze pas eind

van de jaren vijftig. De burens kwamen ernaar kijken. Het aanzien van wie een elektrische koffiemolen of een stofzuiger had, steeg pijlsnel. Wie vijf van die toestellen had was rijk. Men nam de hoed voor hen af, zoals voor meneer pastoor die met het Heilig Oliesel naar een stervende trok. Wanneer mijn ouders op bezoek gingen, ons voor een vakantie met de auto brachten of afhaalden, kwamen de mensen kijken.

Rechts van de in elkaar geflanste deur van de eerste stal – die werd dichtgehouden met een veer – stond een stenen kuip waarin een grote koperen ketel rustte. Het water werd verwarmd door een stookplaats onder de ketel. Daarin werd sprokkelhout gestookt, bijeengescharreld op de omliggende weiden, velden, bossen, of op stortplaatsen en 's nachts gestolen op bouwerven door de twee oudjes, zoals wij ze zagen, hoewel ze vooraan in de vijftig moeten zijn geweest. Alles wat maar brandbaar was werd meegesleurd.

Zaterdag was wasdag. Emmers water werden opgepompt en in de kuip gekiept en op kooktemperatuur gebracht. Het hok leek een sauna. Alle wasgoed ging de kuip in, samen met een flinke schep bruine zeep. Een onderscheid tussen wit- en kleurwas was er niet. Marraine roerde met een stevige stok het boeltje om, tilde af en toe een stuk wasgoed boven het borrelende water, om het dan met een plons weer te laten zakken en kopje-onder te duwen. Zodra het wasgoed voldoende had rondgedobberd in het dampende sop, werd het met de stok naar een andere kuip overgeheveld waar het werd gespoeld, vervolgens door de mangel gehaald en tot slot aan wasdraden opgehangen die boven de kippenren gespannen waren. Het intussen grijsbruine sop, op kooppunt gehouden door parrain, werd vervolgens naar een grote zinken teil overgeheveld. Daarna was het tijd voor het wekelijkse bad. Streng verboden was het om na de grote schrobbeurt de straat op te gaan. We zouden er weer vuil van terugkeren en dan diende alles te worden overgedaan. Nu, veel zin om nog de deur uit te gaan hadden wij niet. Wat er die dag gebeurde bij parrain en marraine, was een vast ritueel in alle huizen van de volksbuurt. Zaterdag na vier uur was er geen kat meer op straat te zien. Nadat we gewassen waren was het de beurt aan marraine en parrain, allen in hetzelfde sop. Wel werd om het kwartier een emmer uit de teil vervangen door kokend water uit de stookketel, samen met een nieuwe klodder bruine zeep. Je moest uit de teil springen wilde je je niet verbranden.